

BÚR GÁBOR

AFRIKAI BIRODALMAK A SZÁHEL-ÖVEZETBEN, TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSBEN

5

Az utóbbi másfél évezredben az Atlanti-óceántól a Vörös-tengerig húzódó Száhel-övezetben birodalmak sora keletkezett, élte virágkorát, majd elenyészett. Vita tárgyát képezi, hogy ezek a birodalmak mennyiben voltak autochton fejlődés eredményei, s mennyiben a civilizációs folyosókon át érkező migráció, a kulturális diffúzió következményei. Az viszont vitathatatlan, hogy létezésük alapját a transzszaharai kereskedelem jelentette, biztosítva az erőforrásokat, a katonai fölényt. A hanyatlást is egyértelműen a fő kereskedelmi útvonalak áthelyeződése okozta, amit csak betetőzött az európai gyarmatosítás. Ezek a Száhel-övezeti birodalmak, kiemelkedő uralkodóik a mai Afrikában történelmi fogódzókat jelentenek, egy kiszipolyozott, egészen a közelmúltig alávetettségbe kényszerített kontinensen a büszkeség forrásaként szolgálnak. Jól felfogott érdek fűződik tehát az előítéletektől, a túlzásoktól, s gyakran a fantázia szüleményeitől letisztított, adekvát történelmi kép kialakításához.

SZOMBATHY ZOLTÁN

A VALLÁSI ÉLET A SZÁHEL-ÖVEZETBEN

17

A tanulmány rövid áttekintést nyújt a Száhel-övezetről a vallási élet szempontjából. Először röviden áttekinti a térség földrajzi, etnikai és nyelvi jellegzetességeit, illetve a Száhel és más rokon elnevezések jelentéstartalmát. Ezt követően bemutatja a muszlim vallásosság három alapváltozatát: a vallás hagyományos formáit (különösen a szinkretikus népi vallásosságot), a vallási misztika (szúfizmus) főbb csoportjait, illetve a modern vallási reformmozgalmakat (wahhábiták, szalafiták stb.). Minthogy a muszlimok óriási többséget alkotnak a térség népességén belül, a tanulmány értelemszerűen nagyrészt az iszlámról szól, ám mindamellet kitér a vallási kisebbségekre is: az egyre zsugorodó létszámú animista népeiségekre és a missziós háttérű keresztény közösségekre. Végül bemutatja az övezet legdélebbi részein itt-ott föllángoló keresztény–muszlim ellentéteket, hangsúlyozva, hogy ezek értelmezhetetlenek a „keresztényüldözés” fogalomkörében, ehelyett több közülük van a vallás etnicizálódásának jelenségéhez. A tanulmányt a szélsőséges mozgalmak és az erőszakos dzsihádzmus, illetve a szekuláris államberendezkedés konfliktusainak áttekintése zárja.

A SZÁHEL TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZETE PUSZTÍTÓ VIHARBAN

33

A Száhel öt frankofón országa (Burkina Faso, Csád, Mali, Mauritánia Niger = G5) a világ legelmaradottabb, legszegényebb és leginstabilabb régióját alkotja. Az ötből négy szárazföldi (landlocked) ország, ahol a fejletlen infrastruktúra nem képes a földrajzi adottságot ellensúlyozni és a konnektivitást megteremteni. A gazdaságot és az exportot a primér szektor – a zömében önellátásra termelő mezőgazdaság és a nomád állattartás, valamint a kitermelő ipar – uralja. A feldolgozóipar és a magánszektor fejletlen, míg az informális szektor igen jelentős. A régiót számtalan természeti katasztrófa és ember okozta – biztonságpolitikai, demográfiai, humanitárius, élelmezési, klimatikus, megélhetési, migrációs, politikai – válság, valamint etnikai konfliktusok, fegyveres és terrorista cselekmények sújtják. Ugyanakkor az övezet ásványkincsekben (arany, bauxit, kőolaj, uránium, lítium, réz, ón, wolfram) és megújuló energiaforrásokban (nap, szél, víz) gazdag. A világ legfiatalabb és leggyorsabban növekvő népessége is potenciális fejlődési lehetőséget kínál. A természeti és a humán erőforrások kiaknázásához azonban politikai stabilitásra, az állami intézmények megerősítésére, inkluzív fejlesztésre és hathatós külső erőforrás-bevonásra van szükség.

A SZÁHEL-ÖVEZET POLITIKAI FÖLDRAJZA

49

A Száhel-övezet egyedülálló éghajlati, kulturális és politikai adottságai miatt kritikus geopolitikai övezetként szolgál. Az elmúlt években ez a félsivatagos régió jelentős figyelmet kapott a nemzetközi szereplők részéről, elsősorban a migrációval, a terrorizmussal és a regionális instabilitással kapcsolatos agggodalmak miatt. A tanulmány a Száhel-övezet összetett politikai földrajzát vizsgálja, a gyarmatosítás történelmi összefüggéseire és annak az államalakulásra és kormányzásra gyakorolt tartós hatásaira összpontosítva. Feltárja a Száhel sokrétű meghatározását, kitér a régió társadalmi-gazdasági kihívásaira, a történelem, a politika és a nemzetközi kapcsolatok metszéspontjainak elemzésével az írás átfogó áttekintést nyújt a Száhel-övezet folyamatban lévő kihívásairól, az interdependens problémákról és az esetleges globális következményekről.

MARSAI VIKTOR – TARRÓSY ISTVÁN

MAGYARORSZÁG ÉS A SZÁHEL A 21. SZÁZADBAN

71

A Száhel jelentőségének felértékelődése Magyarország számára nem a véletlen műve, hanem szervesen következik az elmúlt évek magyar kül- és biztonságpolitikájának alakulásából. Ez egyben illeszkedett az Európa-szerte megfigyelhető tendenciákba, amelyek során az addigi szétartó és ad hoc jellegű uniós és tagállami szerepvállalás egyre inkább a Száhelre összpontosult. A földrajzi fókuszváltás emellett koncepcionális átalakulást is magába foglalt, melynek keretében az addigi egydimenziós feladatokat komplexebb, kormányzati és nem kormányzati szereplőket és feladatokat is magukba foglaló tervek váltották fel. A Száhelről az általános és a specifikus magyar tudások is további bővülést és mélyülést igényelnek, melyhez elengedhetetlen a kormányzat együttműködése a nemzetközi és az afrikai aktorokkal, egyúttal a hazai és nemzetközi tudományos élet szereplőivel. A tanulmány kronologikusan tekinti át a magyar Afrika-politika alakulását, fókuszálva a Száhelnek a magyar kül- és biztonságpolitikában betöltött/betölthető helyére és szerepére. Az írás számos dokumentumot, médiamegjelenést elemez, amelyet kiegészítenek releváns szereplőkkel készített interjúk.

GÚTI ERIKA – T. HORVÁTH ATTILA

NYELVEK ÉS NYELVPOLITIKÁK A SOKSZÍNŰ SZÁHELLEN

85

A tanulmány a Száhel-övezet összetett nyelvi és nyelvpolitikai dinamikáját vizsgálja. Elemzi a térség francia nyelvű országai közvetítő nyelveinek és regionális lingua francáinak funkcióját a társadalmi interakcióban, majd azokkal a kontinentális nyelvpolitikai törekvésekkel foglalkozik, amelyek célja a nyelvi és kulturális ökológia fenntartása révén a társadalmi stabilitás és biztonság elősegítése. Végül, a közelmúltban végbement puccsok és államszervezési kísérletek nyelvpolitikai következményeit tárgyalja.

MORRIS ANDREA – VIRÁG GRÉTA

CIVIL TEREPI BESZÁMOLÓ A SZÁHEL-ÖVEZETBŐL

105

Az elmúlt időszakban a Száhel-övezetben a civil szektor jelentősége megerősödni látszik, ami kétségtelenül összefügg a civil szektor azon sajátos képességével és jelentőségével, miszerint gyorsan és pontosan közvetíti a társadalomban keletkező szükségleteket, várankozásokat, konfliktusokat, illetve mindezekre társadalomközelsége, viszonylagos bürokratikus szabadsága és önérdékmentessége miatt optimális válaszokat indíthat. A tanulmány a magyarországi székhelyű, Maliból kiindult Közel Afrikához Alapítvány terepi tapasztalataival töltve részletezi a harmadik szektor fogalmát, annak (száheli) funkcióit, az állam-magánszektor-civil szektor viszonyrendszerben betöltött pozícióját, „közvetítő” és „hézagöltő” szerepét, intézményesülési formáit és típusait. Emellett magyar és nemzetközi civil szervezetek és projektek szemlélésével betekintést nyújt a Száhel-térségben megvalósuló fejlesztési és humanitárius segélyezés körébe.

BRAUER-BENKE JÓZSEF

A SZÁHEL-ÖVEZETI FUVOLATÍPUSOK EREDETÉNEK HANGSZERTÖRTÉNETI VIZSGÁLATA

125

Tekintve, hogy a Száhel-övezetben elterjedt fuvolákról nagyon kevés információ áll a rendelkezésre, a hangszertípus történetét illetően még elég sok a találgatás és a hipotetikus felvetés. A jelenkori hangszerek morfológiai vizsgálata és a történeti ikonográfiai adatok összehasonlító elemzése arra enged következtetni, hogy a Száhel-övezetben elterjedt fuvolatípusok a Mauritániában fennmaradt fuvolatípussal rokoníthatóak és nagy valószínűséggel a görög-római időszakban Egyiptomban megjelenő, vagy eleve ott kialakuló fuvótoldalékos fuvolatípusok leszármazottjai lehetnek.

RECENZÍÓK

TARRÓSY ISTVÁN
FRANKOFÓN AFRIKA

147

RADICS MELINDA
LÁNYOK A BOKO HARAM FOGSÁGÁBAN

150